SCRISORI ȘI POEZII DE PE FRONTUL RĂZBOIULUI CEL MARE

Dana-Roxana NICULA[1]

Cuvinte-cheie: *istorie; război; poezii; scrisori; memorii; jurnale.*
Keywords: *history; war; poems; letters; memoirs; journals.*

Rezumat: *Primul Război Mondial a constituit pentru istoriografia românească și străină o sursă inepuizabilă de cercetare, subiectul fiind abordat din multe perspective: istorică, militară, politică și diplomatică.*

Un aspect deosebit de important și sensibil, care poate să aducă informații inedite despre desfășurarea Războiului cel Mare, este viața soldaților pe front, în tranșee, trăirile și suferințele lor descătușate și cuprinse în rândurile scrisorilor și în poezii. Memorialistica noastră este foarte bogată și pune în lumină jurnale de război și memorii ale unor mari personalități cum ar fi: Regina Maria, generalul Alexandru Averescu, Alexandru Marghiloman, Pia Brătianu Alimănișteanu, Sabina Cantacuzino. Totuși, multe dintre jurnalele, scrisorile și poeziile ofițerilor și soldaților obișnuiți, care au participat efectiv la desfășurarea Primul Război Mondial, nu sunt cunoscute.

Demersul nostru își propune să prezinte câteva din aceste scrisori, cărți poștale și poezii. O mare parte din ele se află în păstrare la Arhivele Naționale sau în arhivele personale, fără a se cunoaște nimic despre conținutul lor. La prima vedere par nume fără nicio semnificație dar, studiind documentele care alcătuiesc fondul arhivistic, constatăm că autorii lor sunt cei care au simțit războiul efectiv cu trupul și sufletul.

Abstract: *For both Romanian and foreign historiography, the First World War represented an unlimited source for research, the subject being approached from multiple perspectives: historically, military, politically, and diplomatically.*

A particularly significant and sensitive aspect that can bring new information about the unfolding of the Big War is the life led by soldiers on the front, in the trenches, their experiences and suffering expressed and present in letters and poems. Our autobiographical literature is substantial and sheds light on war journals and memoirs of great personalities such as: Queen Marie, General Alexandru Averescu, Alexandru Marghiloman, Pia Brătianu Alimănișteanu and Sabina Cantacuzino. Still, many of these journals, memoirs, letters and poems of officers and common soldiers, who directly participated in the battles of the First World War, are unknown.

Our research aims to present a few of these letters, postcards, and poems. Most of them are kept in the National Archives or in personal collections, and their content remain

1. Muzeul Municipiului București; e-mail: dincadanaroxana@yahoo.com.

unknown. At first sight, they seem to have no importance, but by studying the documents that form the archival fond, we conclude that their authors are the ones who experienced the war with their bodies and souls.

The letters and poems written on the battlefront complete the war literature, presenting the armed conflict in another real and profound dimension.

Primul Război Mondial a constituit pentru istoriografia românească și străină o sursă inepuizabilă de cercetare, subiectul fiind abordat din multe perspective: istorică, militară, politică și diplomatică. Un aspect deosebit de important și sensibil, care poate să aducă informații inedite despre desfășurarea Războiului cel Mare, este viața dusă de soldați în tranșee, trăirile și suferințele lor descătușate și cuprinse în rândurile scrisorilor și în poezii. Memorialistica noastră este foarte bogată, pune în lumină jurnale de război, memorii ale unor mari personalități, cum ar fi: Regina Maria (S.A.N.I.C., Fond *Casa Regală, Diverse (1912-1949*), generalul Alexandru Averescu (S.A.N.I.C., Fond *General Alexandru Averescu (1913-1938)*, Alexandru Marghiloman (S.A.N.I.C., Fond *Alexandru Marghiloman (1870-1924)*, Pia Brătianu Alimănișteanu (Alimănișteanu, 1929), Sabina Cantacuzino (Cantacuzino, 2014), Constantin Bacalbașa (Bacalbașa, 1921) ș.a.

Totuși, multe dintre jurnalele, scrisorile, poeziile ofițerilor și soldaților care au participat efectiv la desfășurarea Primul Război Mondial nu sunt cunoscute.

Îmi propun prin acest demers să prezint câteva din aceste scrisori, cărți poștale și poezii.

O mare parte dintre ele se află în păstrare în Arhivele Naționale sau în arhive personale, fără a se cunoaște conținutul lor. Dacă la prima vedere autorii lor pot părea nume fără nicio semnificație, vom constata, după studierea fondului lor arhivistic, că scrisorile sunt scrise de cei care au trăit războiul cu trupul și sufletul.

Spre deosebire de jurnalele de front care cuprind informații în detaliu, scrisorile și cărțile poștale cuprind informații lapidare fie din cauza cenzurii, fie pentru a nu panica familia rămasă acasă. Ele redau trăirile semnatarilor în momentul scrierii. Și poeziile sunt tot rezultatul acestor trăiri ale unor oameni cu pregătiri diferite, care au simțit războiul cu toată ființa lor și care au dorit să transmită apropiaților experiențele lor de pe front.

Campania militară din anul 1916 s-a soldat, pentru România, cu un dezastru care a avut drept urmări pierderea Capitalei și a Munteniei, urmată de retragerea în Moldova a familiei regale și a guvernului, precum și a armatei care era decimată și cu moralul la pământ. Iarna care a urmat a fost foarte grea, atât pentru soldați, cât și pentru familiile rămase acasă sub ocupația străină (Zoner, Marinescu 1993, pp. 115-116). Lipsa hranei și epidemia de tifos exantematic au provocat pierderi în rândul soldaților și au dus la instaurarea unei atmosfere de pesimism și neîncredere. Pe front, moralul soldaților era ridicat atunci când primeau scrisori de la apropiați, dar și când primeau vizitele suveranilor României în zonele de instrucție și pe câmpul de luptă (S.A.N.I.C., Fond *Casa Regală, Personale, Regina Maria*, Memorii, dosar III/110/ august-octombrie 1917, f. 43-44), (*Fig. 1*).

În clipele de răgaz, soldatul compunea poezii, trimitea scrisori și cărți poștale, evadând uneori din concret. Acestea erau adresate persoanelor dragi de acasă, părinți, frați, soții, iubite sau persoanelor față de care doreau să-și manifeste recunoștința. Din corespondența cu familia, interesante sunt scrisorile din *fondurile personale* aflate în păstrare în Arhivele Naționale Istorice Centrale.

Mă voi referi la corespondența din fondul personal căpitan Iacobescu Teodor, participant la Primul Război Mondial, comandant al Batalionului 3 de Infanterie din Regimentul Teleorman nr. 20. Acest fond arhivistic cuprinde documente personale, însemnări, un jurnal de front, inclusiv corespondența dintre căpitanul Iacobescu Teodor cu personalități ale vremii și cu familia. Acesta a fost învățător în Basarabia, revizor școlar, membru al Partidului Național Țărănesc și președinte al partidului în județul Cetatea Albă (S.A.N.I.C., Fond personal *Iacobescu Teodor (1815-1968),* f. 2). A participat la luptele din Moldova și la cele pentru eliberarea Basarabiei. La 29 decembrie 1917, fratele căpitanului Teodor Iacobescu îi scria pe front despre trimiterea unor alimente și îi cerea vești despre el. Vom reda integral această scrisoare (*Fig. 2*):

„*Dragul meu frate,*

Îți trimit 2 sticle cu țuică bună, 4 găini, o bucată carne de porc, 1 Kg. unt, 2 bucăți prăjituri, nuci, 32 de ouă. Cutia de sufertaș nu-mi mai trebuie aici. Lanțul de la ceasornic nu ți l-a dat soldatul care l-a adus? Te rog să-mi răspunzi pentru toate acestea ce le primești ca să știu.

De ce nu-mi scrii și mie ce zvonuri auzi? Pe aci se aude că conferința de pace se va muta la Stockolm, unde vor începe tratative generale.

Alt zvon: noi începem ostilitățile la ianuarie și apoi dacă mai putem rezista mult, trecem Prutul. Totul mi se pare fantastic! La Iași ce se crede?

Sunt tare vesel că ai trimis la București scrisori. Ce ai scris? Spune-mi și mie. Nu pot să te fac și pe tine să-mi scrii mai mult! Sunt tot la Hanu Conache. Dela 14 dec. de când stau aici este poate singurul timp când am fost mai mulțumit, fiindcă am fost liniștiți și am stat mai comod. Răul e că nu pot veni să te văd. Poate după 1-I-'18.

Cu drag te sărut,
Tudorel

29 Decembrie, 1917"

(S.A.N.I.C., Fond personal *Iacobescu Teodor (1815-1968)*, dosar nr. 258, f. 2).

Este interesant că, la 30 decembrie 1917, căpitanul Teodor Iacobescu îi răspunde fratelui său la scrisoare, ceea ce demonstrează că serviciul de corespondență, deși era război, funcționa destul de bine. Răspunsurile la scrisori erau confirmarea faptului că cel ce lupta pe front trăiește. Căpitanul Iacobescu îl liniștește pe fratele său, scriindu-i că a primit toate cele trimise și că nu îi poate scrie mai mult deoarece se teme de serviciul

de percheziție. Cu toate acestea, îl informează că s-ar putea să meargă în Basarabia sau Ucraina (Bucovina de Nord) pentru a lupta (S.A.N.I.C., Fond personal *Iacobescu Teodor (1815-1968)*, dosar nr. 258, f. 3-6). Știrile de pe front erau foarte importante pentru cei rămași acasă, care doreau să aibă informații despre cel plecat la război, dar și despre mersul frontului.

Formula de adresare „Dragi părinți", „Dragul meu frate" sau „Draga mea soție", „Draga mea soră" emană dragostea, afecțiunea, grija pentru cel plecat la război, dar și pentru familia de acasă.

Tot din categoria *fonduri personale*, îl menționăm pe cel al locotenentului Tutunaru Alexandru, erou al Primului Război Mondial, mort pe front. Acest fond cuprinde scrisorile sale către familie, unde descrie viața din cazarmă, un jurnal de front în care redă evenimente de pe frontul din Transilvania, înaintarea trupelor române peste Carpați și victoriile lor (S.A.N.I.C., Fond personal *Tutunaru Alexandru (1916-1919)*, inv. 2093, f. 2).

O trăire specială, încărcată de emoție, străbate din scrisoarea soldatului Bebe Arion (prieten cu Alexandru Tutunaru), trimisă fratelui acestuia, Florică. Îi povestește despre moartea lui Alexandru, survenită la 18 septembrie 1916, chiar înainte de a fi decorat și înaintat în grad. Redăm un fragment din această scrisoare, deoarece este de dimensiuni mari:

„*Iubite Florică,*

Trimit prin Olteanu lucrurile bunului și iubitului Alexandru. E inutil să-ți descriu durerea și golul ce mi l-a lăsat în suflet pierderea lui, care durere ați simțit-o cu multă violență.

A murit în ajunul zilei de a fi decorat și avansat. Actele sale de curaj și marea sa pricepere stârnesc admirația tuturor ofițerilor și soldaților ...".

(S.A.N.I.C., Fond personal *Tutunaru Alexandru (1916-1919)*, dosar nr. 3/1916-1918, f. 1-4).

Bebe Arion povestește în această scrisoare, detaliat, cum a murit Alexandru Tutunaru în lupta de la Cocargea, județul Constanța, din 18 septembrie 1916, luptă care s-a soldat cu respingerea atacurilor Puterilor Centrale. Acesta relatează cum Alexandru Tutunaru. pentru a ajuta înaintarea infanteriei, se cocoțase pe o creastă, iar bateria lui, în ziua de 18 septembrie, a intrat „ *... în poziție sub o ploaie torențială de proiectile, în cea mai perfectă ordine, grație lui, ultimele cuvinte ce mi-a adresat au fost «Bebe repede treci în direcția jaloanelor să le răspund și eu cu dobândă», și adevărat că le-a răspuns cu dobândă. Grație lui 2 baterii inamice au fost reduse la tăcere. În momentul când vesel de succesul avut cerea maiorului o bucățică de pâine, în acel moment un proiectil sălbatic (... indescifrabil ...) îi stinse sufletul vesel și ni-l răpi atât de repede*". Pe tot parcursul scrisorii, se simte din cuvinte suferința și durerea pentru pierderea camaradului despre care semnatarul scrisorii scrie: „...

se îngrijea de mine ca un frate mai mare și îl iubeam ca pe un frate mai mare" (S.A.N.I.C., Fond personal *Tutunaru Alexandru (1916-1919)*, dosar nr. 3/1916-1918, f. 1-4).

Alexandru Tutunaru a fost decorat post-mortem și i s-a acordat Diploma „*Patria Recunoscătoare*" (S.A.N.I.C., Fond personal *Tutunaru Alexandru (1916-1919)*, dosar nr. 4/1916-1919, f. 1), (*Fig. 3*).

Din categoria de scrisori adresate persoanelor față de care ofițerii și soldații doreau să-și manifeste recunoștința, vom reda integral o scrisoare din *Fondul familial Cantacuzino*, adresată Alexandrinei Cantacuzino de către sublocotenentul Nicolae S. Ionescu, profesor secundar, aflat în lagărul de prizonieri din Germania, Hehustedt, la 19 octombrie 1917 (S.A.N.I.C., Fond familial *Cantacuzino*, dosar nr. 411/1917, f. 1.), (*Fig. 4*).

„*Prea stimată doamnă,*

Cunoscând marele interes ce puneți în ușurarea soartei prizonierilor, lucru de care m-am putut convinge personal în București, îmi permit – în urma însărcinării date de 300 ofițeri români din lagărul Hehustedt – de a vă ruga să binevoiți a contribui la alinarea urâtului ce-i apasă din lipsă de ocupație, stăruind pe lângă societatea înaltă bucureșteană precum și pe lângă Crucea Roșie de a trimite un număr de cărți românești pe care le va permite Guvernământul imperial din București, pentru Biblioteca Lagărului local, Bibliotecă înființată de curând și cari conține cărți, ce le-am mai putut procura din Germania. Cărți românești nu ne putem procura de aici prin librari, astfel că o parte din ofițeri, care nu posedă în mod curent nici limba franceză, nici germană, sunt lipsiți cu totul de orice distracție. Cred că editorii și librarii bucureșteni, precum și înalta societate nu ne vor uita și vor căuta să ne vie și pe această cale în ajutor.

Mulțumindu-vă în numele camarazilor mei, vă rog să primiți prea stimată doamnă, asigurarea respectului meu profund.

Slc. Nicolae S. Ionescu,
profesor secundar".

O altă scrisoare de mulțumire este cea a sublocotenentului Ion M. Gheorghe, din Fondul personal *Artur Văitoianu*. Acesta scrie din Iași, de la Spitalul Brâncovenesc, mulțumindu-i doamnei Silvia Văitoianu, pentru ajutorul acordat pe când se afla rănit la Spitalul de campanie din Coțofenești, județul Bacău (S.A.N.I.C., Fond personal *Văitoianu Artur*, dosar nr. 11/1917-1919, f. 18-19), (*Fig. 5*). Scrisoarea emană recunoștință, respect deosebit și prețuire.

„*Spitalul Brâncovenesc, Iași*

Sărut mâna dna. Văitoianu,

După ce mai întâiu m-am văzut sosit în Iași și aranjat la (... indescifrabil ...) spital caut să vă scriu câteva rânduri Dstră «Mama răniților», din Spitalul Regina Maria, Coțofenești. În amintirea alintărilor și mângâierilor date de dumneavoastră nouă ofițerilor și soldaților

răniți, nu vă pot uita niciodată. Pentru mine nu poate fi altă mulțumire sufletească de cât atunci când pot transmite câteva rânduri de mulțumire celei ce pentru mine și pentru toți n-ați fost decât o a doua mamă. Nu văd să pot uita Coțofeneștii, căci nu era zi să nu vă văd pe dumneavoastră intrând pe ușă cu fel de fel (... indescifrabil ...). Nu mai este ca la Coțofenești, să veniți dumneavoastră și să ne întrebați dacă am avut mâncare bună și dacă ni s-a ajuns. Ceea ce mă bucură este că rana merge foarte bine și deci poate în curând voi putea scăpa și eu de spital.

Adresa mea: Sublt. Ion M. Gheorghe, Spit. Brâncovenesc misiunea franceză, Iași

Poate în curând să mă vedeți în Coțofenești. De Sf. sărbători vă urez ani mulți și fericiți, realizarea celor dorite și petrecere frumoasă.

Sărut mâna și vă voi rămâne întodeauna recunoscător
Georges M. Ion, Iași"

La finalul scrisorii, după ce își dă adresa corectă și îi urează doamnei Văitoianu „Sărbători fericite", semnează cu numele în limba franceză. Așa cum reiese din adresă, Spitalul Brâncovenesc din Iași, în care era internat sublocotenentul Gheorghe M. Ion, se afla sub oblăduirea Misiunii Militare Franceze.

Tot din corespondența de război fac parte și cărțile poștale militare, însă acestea cuprind, de obicei, mesaje limitate ca structură și conținut. Pe front, înainte sau după un atac se împărțeau aceste cartonașe pentru ca soldații să le trimită acasă. Vom prezenta două cărți poștale din Fondul *I.G. Duca*, tipizate și cenzurate, adresate de sergentul Popescu Ion (Jenică), Corp Apărare și Antiaeriană, post 8 mobil pe front, expediate la Iași, una la 20 octombrie 1917, iar cealaltă fără dată, ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice I.G. Duca (S.A.N.I.C. Fond personal *Duca I.G.*, dosar nr. 247/1917, f. 4),

„*Iubite Domnule Duca,*

Se împlinesc două luni de când sunt pe front, adică mai aproape de casă. Sunt fericit că am ocazia să-mi împlinesc și în acest chip datoria către patrie. Ne-am remarcat, am fost citați prin ordine de zi, ba chiar am fost avansat la gradul de sergent. După multe bune, am trecut prin oarecare indispoziții. M-au săcătuit (... indescifrabil ...), prin operație am scăpat de ele.

Acum sufăr de icter, boala frontului, prin tratament voi scăpa și de ea, nu mă dau bătut. Dorul de comorile lăsate mă cam ajunge câte odată. Vine iarna și îi găsește golași și absolut fără niciun sprijin. Dar bun e Dumnezeu, îi va ocroti. Contribuie și ei drăguții cu ale lor suferinți, la mărirea și fericirea iubitei noastre patrii.

Respectele mele doamnei Duca, sănătate lui Reli – complimente amicilor.

Cu cele mai sincere urări de bine – adevărat prieten: Jenică".

Acestea sunt gândurile unui soldat obișnuit care se adresează ministrului I.G. Duca cu un limbaj simplu, familial, ca unui cunoscător al problemelor sale, ca unui apropiat.

În cea de a doua carte poștală, limbajul este protocolar, formula de adresare fiind „*Stimate Domnule Duca și Scump prieten*". Soldatul îi mulțumește ministrului Duca pentru obținerea certificatului prin care s-a dispus de către regiment trecerea lui în statele regimentului cu salariul din civilitate. Acesta îi precizează ministrului:

„*Asta îmi ușurează mult traiul, e vorba de existență. Muncim din greu cu drag, căci scopul e prea înalt, față de suferințele ce îndurăm și în special familiile a multora dintre noi.*

Mersul sigur al aliaților ne dă convingerea în victoria finală, care nu va fi departe. Reparațiile făcute ne dau încredere în formarea României Mari. Moralul trupei e cu totul ridicat și așteaptă pornirea la luptă.

Cu deosebit avânt,
Jenică Popescu Ion, soldat instructor,
Corp I Apărare Antiaeriană, Urlați, județul Fălciu"
(S.A.N.I.C. Fond personal *Duca I.G.*, dosar nr. 255/1917, f. 1)

Formula de încheiere este scrisă deasupra, peste cea de adresare, probabil din lipsă de spațiu.

Majoritatea scrisorilor și cărților poștale scrise pe front reflectă atmosfera războiului, suferința, privațiunile, contactul direct cu moartea. Luptele din vara anului 1917 de la Mărăști, Mărășești și Oituz au constituit subiecte pentru poeziile și cântecele de luptă compuse de soldați. Poeziile scrise pe front redau poziția soldatului român față de agresor, marea sa dragoste de țară și onoarea datoriei împlinite. Vom prezenta integral câteva dintre aceste poezii.

„*Mărăști. Cântec*
Nemțișorii la Mărăști,
Credeau că vor sta pe veci.
Dar au crezut în zadar,
Că Mărăști vor fi hotar.
Machensen era'ncântat,
Că Mărăști e frumos sat.
Și Nemții-au fost de părere
Acolo să facă tranșee,
Însă Românașii mei,
Au dat buzna peste ei.
Bubue tunul, trăznește
Tranșeile nimerește
Și pe Nemți îi prăpădește,
Iar Machensen spăimântat
Fuge pe un deal înalt,
Tot strigă în gura mare
Aici e locul de scăpare!
Iar Mărăști ca pomenire,
Le va fi de amintire.
Nemții nu credeau nici morți
C'or fi prinși ca niște hoți
Și supărați pe Got al lor
Că nu le-a dat ajutor
Să nu vorbesc cu păcat,
Kaizerul s'a ofticat
Fine".

Această poezie a fost compusă de sergentul Graur Nicolai, din Regimentul 6 Artilerie, Divizia 6 (S.A.N.I.C., Fond *C.C. al P.C.R., Secția Propagandă și Agitație*, dosar nr. 1/1921, f. 105-106). O altă poezie referitoare la lupta de la Mărășești este cea compusă de sergentul Bâlcu Velicu din Batalionul 6, Regimentul 13 Artilerie (Idem, f. 146-147), (*Fig. 6*).

„De la Mărășești
Cam din Sud și din Apus
Vine un nor negru-ploios,
Dar nu-i nor negru ploios,
Este un puhoi nemțesc
Ce vine spre Mărășești
La Mărășești când venia
De zid de foc se lovia
Noi, Machensen le spunea,
Mărășeștii de nu-om lua
Trei zile nu vom mânca.
Cearcă trei, încearcă nouă,
Cearcă patruzeci și două
Și în zadar, nu izbutiră
Până ce se mântuiră
Veniau Nemții cu duiumul
Și bulgarii cu grămada
Și turcimea cu cealmaua,
Cum acolo ajungeau,
Înapoi nu se întorceau
Cu toții pe loc piereau.
Barajul când începea
Cu pământ ne-acoperea
Aici și-au găsit mormântul,
Peste patruzeci de mii
Ostași tineri și copii,
Bulgari, Turci și Bavarezi
Veniți pentru Mărășești".

Pentru bătălia de la Oituz, poezia „*Cântec de la Oituz*", scrisă de soldatul Mardale Nicolai din Regimentul 11 Siret, Batalionul I (Idem, f. 67), (*Fig. 7*).

„Cântec de la Oituz
Foae verde cucuruz
Pe valea de la Oituz,
Câți codri și brazi au plâns
De sângele cari a curs.

Apele s'au turburat
De atacuri ce s'au dat
Casele foc au luat
Oamenii toți au plecat
Oituz, Oituz spurcat
Multe suflete-ai mâncat
Divizii nenumărate,
Stau cadavre îngropate
Și iar verde salbă mare,
Doamne cât de rău îmi pare
Ca plecat Rusu'n plimbare.
În plimbarea prostiei
Din cuprinsul Rusiei

Oituze, Oituz spurcat
Multe suflete-ai mâncat
Și de stavilă ne-ai stat.
Rupe-am stavila lor,
Ca să pot trece prin ea
Și pe neamț a zugruma".

Poeziile scrise de soldați pe front sunt mărturia faptului că moartea iminentă, în aceste împrejurări, determină omul să se exteriorizeze și prin versuri, chiar dacă nu este poet, el făcând acest lucru simplu în termeni curați și concișI. Războiul naște suferință, ură, moarte; prin scrisori și poezii, soldatul obișnuit ne transmite propria trăire și poveste. Scrisorile și poeziile scrise pe front constituie un patrimoniu personal care vine să completeze literatura de război, prezentând conflagrația la o altă dimensiune, reală și profundă.

În scrierile sale despre eroii Marelui Război, Regina Maria spunea: „Nu vărsați lacrimi pe mormintele eroilor, ci mai curând slăviți-i în cântece așa ca faima numelui lor să rămână un ecou prin legenda veacurilor" (*Calendarul Regina Maria 1918*, 1918, Iași).

BIBLIOGRAFIE / BIBLIOGRAPHY

Izvoare / Sources

Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale:

Fond *Casa Regală, Diverse (1912-1949)*.

Fond *General Alexandru Averescu (1913-1938)*.

Fond *Alexandru Marghiloman (1870-1924)*.

Fond personal *Iacobescu Teodor (1815-1968)*.

Fond personal *Tutunaru Alexandru (1916-1919)*.

Fond familial *Cantacuzino*.

Fond personal *Văitoianu Artur*.

Fond personal *Duca I.G.*.

Fond *C.C. al P.C.R.*, *Secția Propagandă și Agitație*, dosar nr. 1/1921.

Lucrări speciale / Special Works

Alimănișteanu, B.P., 1929, *Însemnări din timpul ocupației germane*, Imprimeriile Independența, București.

Bacalbașa, C., 1921, *Capitala sub ocupația dușmanului*, Editura Universul, București.

Cantacuzino, S., 2014, *Din viața familiei Ion. C. Brătianu 1914-1919*, Ediția a III-a, îngrijită de Elisabeta Simion, Editura Humanits, București.

Rădulescu-Zolner, Ș., Marinescu, B., 1993, *Bucureștii în anii Primului Război Mondial 1914-1918*, Editura Albatros, București.

Calendarul Regina Maria 1918, Tipografia Serviciului Geografic, Iași.

Duță, C. 2016, „Corespondența din Primul Război Mondial – O analiză sentimentală", în *B.M.M.N.* „Regele Ferdinand I", seria nouă, vol. 14, București, pp. 170-180.

LISTA ILUSTRAȚIILOR / LIST OF ILLUSTRATIONS

Figura 1. Regele Ferdinand și Regina Maria inspectând trupele și vorbind cu soldații din Regimentul Vânători de Munte (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond *Casa Regală. Personale. Regina Maria. Memorii*, dosar nr. III/110/ august-octombrie 1917).

Figure 1. King Ferdinand and Queen Marie inspecting the troops and speaking to soldiers from the Regiment of Mountain Hunters (A.N.R., S.A.N.I.C., *Royal House Fund. Personals. Queen Marie. Memories*, file no. III/110/ August-October 1917).

Figura 2. Scrisoare din 29 decembrie 1917, adresată căpitanului Teodor Iacobescu de fratele său Tudorel (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond personal *Iacobescu Teodor*, dosar nr. 258).
Figure 2. Letter from December 29th,1917, to Captain Teodor Iacobescu, from his brother Tudorel (A.N.R., S.A.N.I.C., Personal fund of *Iacobescu Teodor*, file no. 258).
Figura 3. Diploma „Patria Recunoscătoare" acordată lui Alexandru Tutunaru post-mortem (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond personal *Tutunaru Alexandru*, dosar nr. 4/1916-1919).
Figure 3. The "Grateful Nation" Diploma granted posthumously to Alexandru Tutunaru (A.N.R., S.A.N.I.C., Personal fund of *Tutunaru Alexandru*, file no. 4/1916-1919).
Figura 4. Prințesa Alexandrina Cantacuzino (1876-1944), directoarea Spitalului 113 (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond familial *Cantacuzino*, dosar nr. 284/ 1925-1932).
Figure 4. Princess Alexandrina Cantacuzino (1876-1944), director of Hospital no.113 (A.N.R., S.A.N.I.C., *Cantacuzino* Family Fund, file no. 284/ 1925-1932)
Figura 5. Silvia Văitoianu citind unui soldat în Spitalul de la Coțofenești, jud. Bacău, aug. 1917 (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond *Casa Regală. Personale. Regina Maria. Memorii*, dos. Nr. III/110/ 1917).
Figure 5. Silvia Văitoianu reading to a soldier in the Coțofenești Hospital, Bacău County, August 1917 (A.N.R., S.A.N.I.C., *Royal House* Fund. *Personals. Queen Marie. Memories*, file no. III/110/1917).
Figura 6. Poezie compusă de sergentul Bâlcu Velicu, Regimentul 13 Artilerie, Bateria 6 (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond *C.C. al P.C.R.*, *Secția Propagandă și Agitație*, dosar nr. 1/1921).
Figure 6. Poem composed by Sergeant Bâlcu Velicu, 13th Artillery Regiment, 6th Battery (A.N.R., S.A.N.I.C., *C.C.* Fund of the *Romanian Communist Party, Propaganda and Agitation Department*, file no. 1/1921).
Figura 7. Poezie compusă de soldatul Mardale Nicolai, Regimentul Siret 11, Batalionul 1 (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond *C.C.* al *P.C.R.*, *Secția Propagandă și Agitație*, dosar nr. 1/1921).
Figure 7. Poem composed by soldier Mardale Nicolai, 11th Regiment Siret, 1st Battalion (A.N.R., S.A.N.I.C., *C.C.* Fund of the *Romanian Communist Party, Propaganda and Agitation Department*, file no. 1/1921).

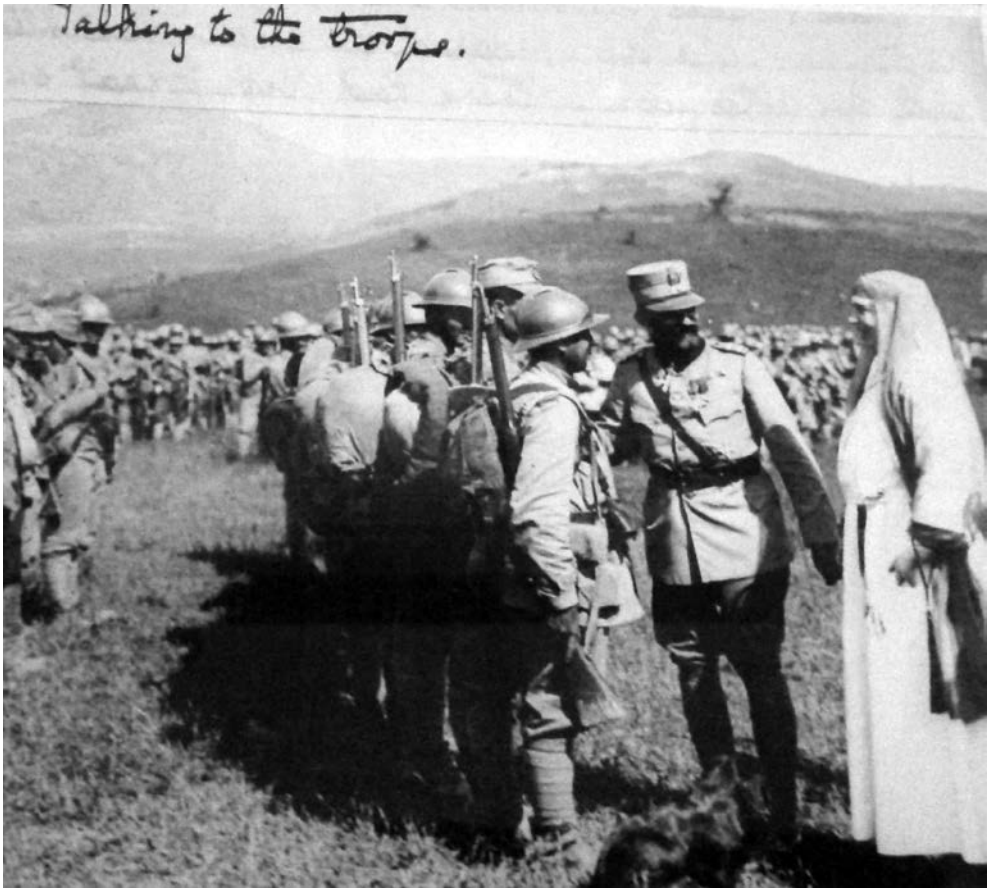

Fig. 1. Regele Ferdinand și Regina Maria inspectând trupele și vorbind cu soldații din Regimentul Vânători de Munte (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond *Casa Regală. Personale. Regina Maria. Memorii*, dosar nr. III/110/ august-octombrie 1917).

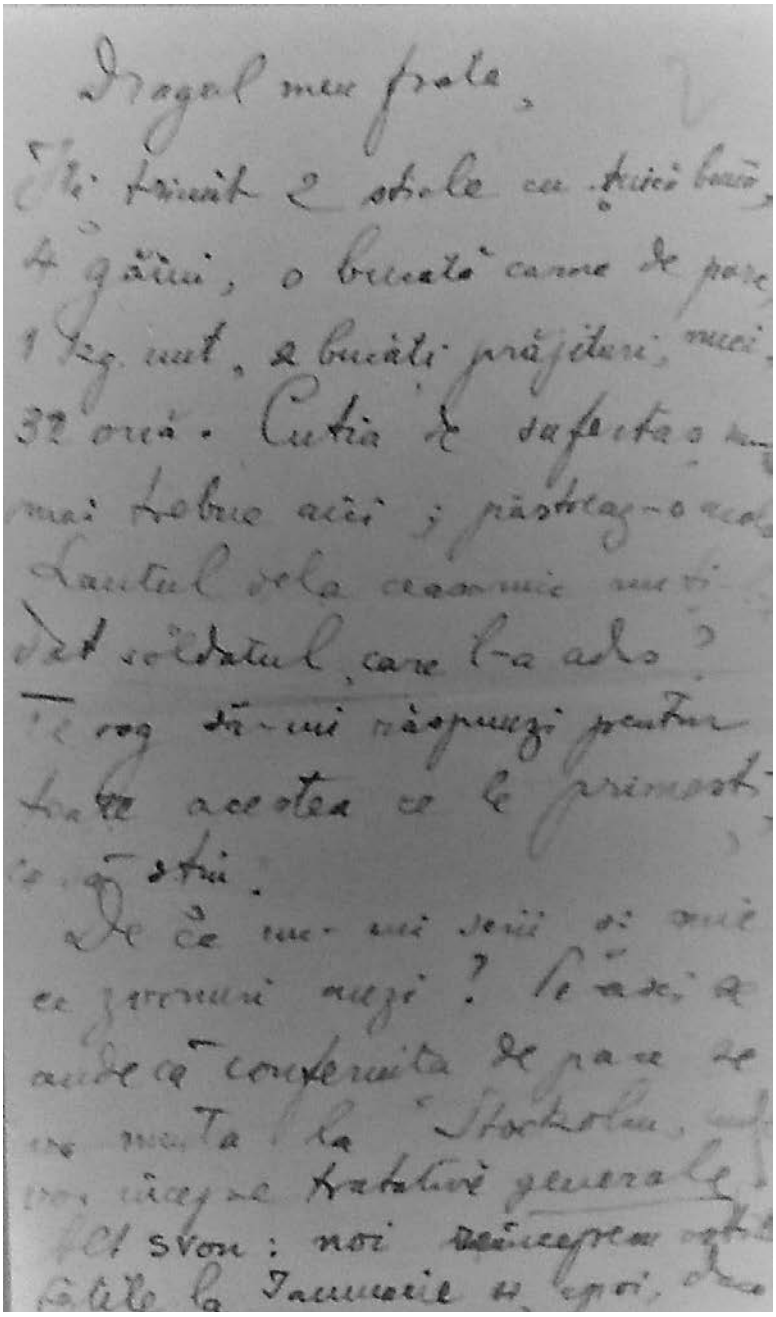

Fig. 2. Scrisoare din 29 decembrie 1917, adresată căpitanului Teodor Iacobescu de fratele său Tudorel (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond personal *Iacobescu Teodor*, dosar nr. 258).

Fig. 3. Diploma „Patria Recunoscătoare" acordată lui Alexandru Tutunaru post-mortem (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond personal *Tutunaru Alexandru*, dosar nr. 4/1916-1919).

Fig. 4. Prințesa Alexandrina Cantacuzino (1876-1944), directoarea Spitalului 113 (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond familial *Cantacuzino*, dosar nr. 284/ 1925-1932).

Fig. 5. Silvia Văitoianu citind unui soldat în Spitalul de la Coțofenești, jud. Bacău, aug. 1917 (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond *Casa Regală. Personale. Regina Maria. Memorii*, dos. Nr. III/110/ 1917).

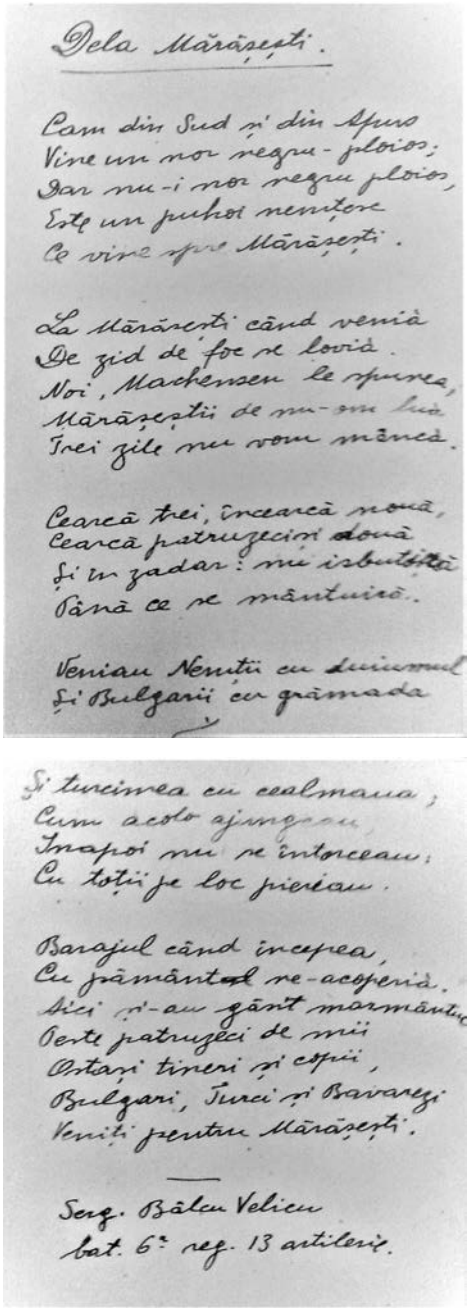

Dela Mărășești.

Cam din Sud și din Apus
Vine un nor negru-ploios;
Dar nu-i nor negru ploios,
Este un puhoi nemțesc
Ce vine spre Mărășești.

La Mărășești când veniă
De zid de foc se lovia.
Noi, Mackensen le spuneam,
Mărășeștii de nu-s ai lui
Trei zile nu vom mânca.

Cearcă trei, încearcă nouă,
Cearcă patruzeci și două
Și în zadar: nu isbutiță
Până ce se mântuiră..

Veniau Nemții cu tunurile
Și Bulgarii cu grămada

Și turcimea cu cealmaua;
Cum acolo ajungeau,
Înapoi nu se întorceau;
Cu toții pe loc pieriau.

Barajul când începea,
Cu pământul ne-acoperia.
Aici și-au găsit mormântul
Peste patruzeci de mii
Ostași tineri și copii,
Bulgari, Turci și Bavarezi
Veniți pentru Mărășești.

Serg. Bâlcu Velicu
bat. 6-a reg. 13 artilerie.

Fig. 6. Poezie compusă de sergentul Bâlcu Velicu, Regimentul 13 Artilerie, Bateria 6 (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond *C.C. al P.C.R.*, *Secția Propagandă și Agitație*, dosar nr. 1/1921).

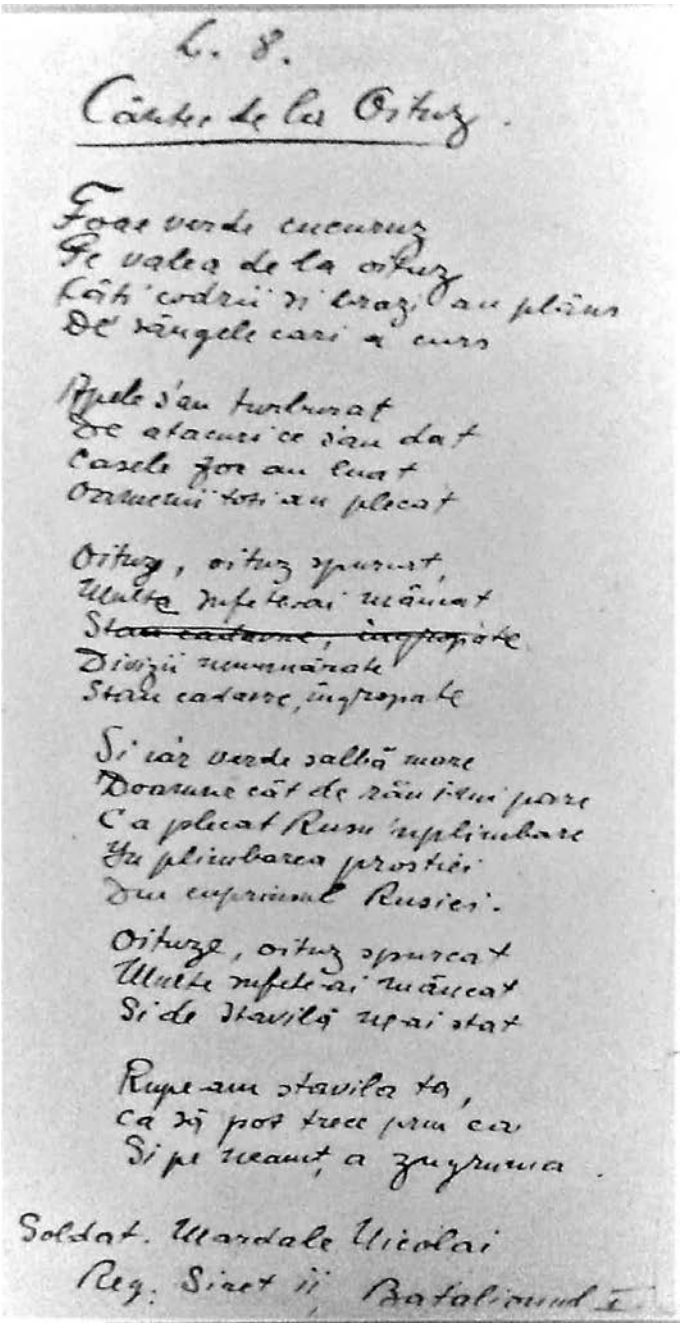

L. 8.

Cântec de la Oituz.

Foaie verde cucuruz
Pe valea de la oituz
Câți codrii și brazi s'au plâns
De sângele care a curs

Tunete s'au turburat
De atacuri ce s'au dat
Casele foc au luat
Orașelu'i tot s'au plecat

Oituz, oituz spurcat,
Multe nefericiri ne-ai dat
Stau cadavre, înșirate
Diviziii nenumărate
Stau cadavre, înșirate

Și iar verde salbă mare
Doamne cât de rău îmi pare
Ca plecat Rusu'n pribegire
În pribegirea prostiei
Dus cuprinsul Rusiei.

Oituze, oituz spurcat
Multe nefericiri ne-ai dat
Și de stavilă ne-ai stat

Rupe-am stavila ta,
Ca să pot trece prin ea
Și pe neamț a zgâlțâia.

Soldat. Mardale Nicolai
Reg. Siret 11 Batalionul 1

Fig. 7. Poezie compusă de soldatul Mardale Nicolai, Regimentul Siret 11, Batalionul 1 (A.N.R., S.A.N.I.C., Fond *C.C.* al *P.C.R.*, *Secția Propagandă și Agitație*, dosar nr. 1/1921).